

Fra redaksjonen

Barn på vandring og livet på vent

I *Barn* nr 1 i 2016 og på vår nettside presenterte redaksjonen av tidsskriftet ideen om et temanummer som skulle handle om barn, innvandring og integrering. Vi inviterte til bidrag ut fra varierte faglige og tematiske tilnærminger og der barns perspektiver var vektlagt. Vi viste til at det nærmest seg 10 år siden vi i 2007 publiserte et temanummer med tittelen «Barn og kulturmøter». Før dette hadde vi tidligere publisert en rekke enkeltstående artikler der minoritetsproblemer og marginalisering var temaene. I 2007 hadde vi ønsket både å samle artikler rundt et felles tema og å favne bredere enn det de tidligere artiklene hadde gjort. Målet var å publisere artikler som viste hvordan en hadde videreutviklet nye teoretiske og metodiske innfallsvinkler i analyser av det vi betegnet som *kulturmøter*. Begrepet etnisitet som lenge ble forbundet med andre folkeslag, var et sentralt begrep i invitasjonen vi publiserte da vi inviterte forskere til å publisere i dette temanummeret som ble et dobbeltnummer på slutten av året 2007. Tekster omkring etnisitet kunne dreie seg om det som litteraturviteren og kulturforskeren Edward W. Said har karakterisert som møter mellom «vi» og «de andre». Begrepet etnisitet, men også andre begreper som minoritet, marginalisering og etnosentrisme var alle begreper som vi ønsket å få nærmere innsikt i. Det som den gang gjerne ble omtalt med det noe diffuse begrepet globaliseringsprosesser var også noe vi trengte mer kunnskap om, ikke minst fordi de berørte barn og unge på ukjente måter.

I løpet av de ti årene som er gått, har ikke dette temaet blitt mindre aktuelt, snarere

tvært imot. Fokus, problemstillinger og begreper endres noe og gis andre betydninger. Begrepene innvandring og integrering har for eksempel det siste året fått en ny betydning i Europa med den økende strømmen av flyktninger og asylsøkere som kommer fra blant annet det krigsherjede Syria. Folkeflytninger er intet nytt fenomen, hverken i Europa eller andre steder på kloden, men så vel omfanget som kontroversene knyttet til ansvar for integreringens ulike utfordringer har rystet det politiske landskapet i Norden i sammenføyningene de siste to årene. Uansett hvilke beslutninger som tas, hvilken asylopolitikk som føres, hvilke utfordringer mennesker på vandring møter og forårsaker – og hvilke former integreringen tar, innebærer vandringen irreversible endringer. De demografiske endringene vil på ulike måter ha innflytelse på barne- og barndomsforskningen, på hvilke tema og perspektiver som vil anses som interessante og relevante, på hvilke prosjekter som får finansiering osv. Eksisterende forskning kan tyde på at vi som forskere har en jobb å gjøre når det gjelder å studere forholdet mellom migrasjon og integrasjon; altså det man i en kunnskapsoversikt fra noen år tilbake kalte feltoverskridende og helhetlige studier der man ikke bare ser på mottakerland, men også inkluderer forhold i avsender- og transittland (Brekke, Aarset, Andenæs og Lidén 2010). Dette innebærer blant annet at forskerblikket også innbefatter en kritisk bevissthet om våre egne land i Norden. Marianne Gullestads brannfakkell for ca. 15 år siden, boka *Det norske sett med nye øyne. Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt* er ikke mindre aktuell i dag. Hun analyserte altså tilsynelatende betydningsløse ytringer og viste fram det hun

mente var en innebygd rasistisk logikk i dem. Hennes argument var at integrering handler like mye om «oss» som om «dem». En bok fra 2017, *Barnevern i et minoritetsperspektiv*, av Marianne Rugkåsa, Signe Ylvisaker og Ketil Eide (en bok som for øvrig blir omtalt i dette nummer), tar opp den samme tråden. De presenterer dilemmaer og problemstillinger som oppstår i barnevernets arbeid med minoritetsetniske familier. Å undersøke forhold som for eksempel kulturelle verdier og normer innebærer at sosialarbeidere må innta det disse forfatterne kaller en refleksiv posisjon i barnevernsarbeidet.

På samme måte som i 2007, ønsket vi til vårt temanummer i 2017 artikler som presenterer spennende empiri og teoretiske analyser. Det vi spurte etter, eksemplifiserte vi med følgende spørsmål:

- Hvordan oppleves det å vokse opp i de nordiske land?
- Hvilke erfaringer har unge flyktninger og innvandrere med å være barn i denne delen av verden?
- Hvilke kulturmøter ser vi vokse frem?
- I hvilken grad og hvordan integreres «kultur» (forstått som verdier, holdninger, tradisjoner osv) fra minoritetskulturen med majoritetskulturen?
- Hva forteller de kulturelle møtene om sosiale og kulturelle forskjeller?
- Hvordan framstår kjønn, dvs. hvilke bilder av gutter og jenter kan analyseres fram i det empiriske materialet?
- Hvilke barndomskonstruksjoner gjør seg gjeldende?

Til det kommende temanummeret etterlyste vi altså artikler om ulike sider ved fenomenene innvandring og integrering ut fra varierte faglige og tematiske tilnærminger og der barns perspektiver skulle stå sentralt.

Det viste seg at det var stor interesse for et slikt temanummer som dette. Innen fristen for innsending av abstrakter, hadde vi langt flere gode artikkel-ideer enn det et enkeltnummer gir plass for. Etter de vanlige rundene med to eksterne reviewere for hver artikkel, endte vi opp med et dobbeltnummer med åtte reviewer-baserte artikler og to essay, samt en bokenmeldelse. Artikkelforfatterne kommer fra Danmark, Island og Norge.

Ett tema dominerte bidragene som kom inn til redaksjonen, nemlig unge asylsøkere og deres situasjon i ulike sammenhenger. Integrering viste seg å være et mindre eksplisitt tema enn det vi forventet, selv om det på ulike vis ligger implisitt i flere av bidragene, knyttet for eksempel til tema som vennskap, selvforståelse, identitet, helse, kulturforståelse og kommunikasjon. Basert på de artiklene som presenteres, har vi likevel beholdt den opprinnelige arbeidstittelen på temanummeret, men gitt den redaksjonelle innledningen en undertittel: «Barn på vandring og livet på vent», dette til tross for at den ikke er en 100 % dekkende overskrift på absolutt alle bidragene.

Dreiningen i empirisk og teoretisk fokus har utvilsomt sammenheng med det som vi av og til hører i media: at Europa ikke er det samme i 2017 som i 2015. Vi har opplevd en økende oppmerksomhet og etter hvert også fått forskningsbasert kunnskap om dilemmaer og utfordringer flyktninger støter på under sin vandring og i møte med det nye livet i nord. I tillegg kommer medieoppmerksomhet knyttet til flyktningers faktiske møter med Europa, med grenser, gjerder, stigmatisering og innstramninger i asylpolitikken. Vi erfarer også medieoppslag om dødsfall i Middelhavet, med internering i leire, med utsendelser, med kontroverser rundt aldersvurderinger av enslige mindreårige asylsøkere og stadige terrorhand-

linger som gir næring til fordommer. Vi ser bilder av enslige mindreårige asylsøkere på Facebook, av ungdommer som har bodd i Norge over lengre tid, som har rømt ut av landet av frykt for å bli sendt tilbake til sine hjemland og som legger ut bilder av seg selv for eksempel under en bro i Paris. Redaksjonen av *Barn* oppsummerer at temanummerets opprinnelige intensjoner ikke har blitt noe mindre relevant i det året som er gått siden invitasjonen gikk ut.

Av de åtte artiklene som vi publiserer, har noen et empirisk fokus på *mindreårige asylsøkere*, dataene kan være fra en *institusjonell ramme* som for eksempel barnehage, skole og barnevern, og flere forfattere tar et eksplisitt *kulturkritisk blikk* på begrepsbruk og forforståelser i de profesjonelle møtene med innvandrere. Selv om disse tre temaene i noen grad går over i hverandre og overlapper, velger vi likevel å presentere artiklene i den rekkefølgen som er beskrevet ovenfor.

Signe J. Broholm har gjort en etnografisk feltstudie på et asylsenter i Midt-Norge. I artikkelen «'Jeg var helt alene, men så kom Sama.' En teoretisk analyse af uledsagede mindreårige asylansøgere og flygtninges udøvelse og dannelse af venskab», bruker hun begrepet *social navigation* for å analysere og forstå vennsapsrelasjoner på tvers av religion, nasjonalitet og språk.

Irmelin Kjelaas har skrevet artikkelen «'Ja, da begynner vi rett på Amir, det som er, er at du har en mamma som døde i 2009, stemmer det?' – Om enslige asylbarns deltakelse i samtaler med miljøarbeidere i barnevernet.» Sitatet i tittelen er hentet fra en samtale mellom en enslig mindreårig gutt og en miljøarbeider. Samtalen inngår i det forfatteren benevner som *institusjonell kommunikasjon*, der minst én av deltakerne er profesjonell, og hvor det er et klart mål for interaksjonen.

Andrea Verdasco utforsker gruppen uledsagede unge asylsøkere og begrepene alder og barndom i artikkelen «Understandings of self through the category of the 'unaccompanied asylum-seeking minor': a Danish ethnography.» Denne teksten bygger på et datamateriale fra perioden 2015–2016 og den såkalte flyktningekrisen. Hun ser spesielt på begrepene *kronologisk alder* og *relasjonell alder*, på hvordan disse kan avvike og hvilke implikasjoner dette kan ha for barnas selvforståelse i en livssituasjon full av usikkerhet.

Guðbjörg Ottósdóttir beskriver og analyserer flyktningebarns og unge asylsøkeres erfaringer med å ha omsorg for kronisk syke foreldre. I artikkelen «Caring for family members with impairments and chronic illnesses. Young carers and young adult carers in asylum seeking and refugee families in the UK», drøfter forfatteren hvordan barn, til tross for store utfordringer, når det gjelder for eksempel egne behov, skole, vennskap, fattigdom og legal status, likevel navigerer «their social becoming» og tar omsorgsansvar.

Ingunn Skjesol Bulling har sett nærmere på en type barnehage i Norge og diskuterer hvordan denne spesielle institusjonelle rammen, et såkalt kommunalt lavterskeltilbud, kan fremme integreringsprosesser. I artikkelen «En mangfoldig møteplass – Åpen barnehage som integreringsarena» drøfter hun integrering på et relasjonelt nivå ut fra deltagende observasjon, samt intervju med foreldre og ansatte.

Noomi Matthiesen har gjort sine studier i en dansk skole og sett spesielt på forholdet mellom danskhet og islam, slik hun har observert dette i kristendomsundervisning. I artikkelen «'Føler du dig som dansker, Bilaal?' En analyse af kategoriseringsdynamikker i en dansk fjerde klasse» gjenkjenner hun et motsetningsforhold mellom

danskhet og islam, noe som gjør at muslimske elever befinner seg i et spenningsfelt mellom samhörighet og annerledeshet.

Berit Zachrisen fokuserer, med bakgrunn i en norsk barnehagekontekst, på omsorgsgivers kulturelle bevissthet i omsorgsutøvelsen. I artikkelen «Kultursensitiv omsorg i barnehagen» baserer hun sin analyse på empiri fra en barnegruppe preget av etnisk mangfold, og med et teoretisk blikk knyttet til begrepene *sensitiv pedagogikk* og teorier om omsorg.

Marianne Rugkåsa, Signe Ylvisaker og Ketil Eide har sett på evalueringen av videreutdanningen «Barnevern i et minoritetsperspektiv» og hatt et spesielt fokus på begrepet *kulturkompetanse*, og det faktum at dette stadig blir etterspurt i profesjonell yrkesutøvelse. I artikkelen «Et tve-egget sverd. En diskusjon av kulturkompetansebegrepets konsekvenser i profesjonelt arbeid med minoritetsetniske barn og familier» diskuterer de hvordan fokus på kulturkompetanse kan bidra til det de kaller annengjøring og essensialisering.

Norsk senter for barneforskning, NTNU, arrangerte i april 2016 seminaret «Refugee children, rights and the 'best interest of the child'. Experiences and challenges.» To av foredragsholderne på dette seminaret, Aina Heldal Bøe og Mona Reigstad Dabour fra henholdsvis Advokatfellesskapet Falch og Norsk Organisasjon for asylsøkere (NOAS), er blitt bedt om å publisere en bearbeidet versjon av foredragene sine. De takket ja, og vi har gleden av å presentere deres foredrag som essay.

Aina Heldal Bøe har skrevet essayet «Et liv på vent», som handler om barn på flukt, sårbare barn med et særlig behov for omsorg, stabilitet og forutsigbarhet. Hun refererer til følelses- og kunnskapsbasert engasjement, om utenforskap, politiske drakamper og det hun kaller den store nasjonale rettshjelpsdugnaden. Takk til Heldal Bøe for, med sin tittel, å ha inspirert oss til å velge samme undertittel for vår redaksjonelle innledning!

Mona Reigstad Dabour sitt essay har fått tittelen «Tid for å tenke nytt om enslige mindreårige». Ut fra erfaringer med økt bruk av midlertidig opphold for enslige mindreårige fra Afghanistan, presenterer hun NOAS' anbefalinger om bedre samarbeid i asylforvaltningen for best mulig opplysning av sakene og arbeid som gjør det mulig å gjenforene mindreårige med familie i hjemlandet.

Vi har også gleden av å presentere en bokanmeldelse. Boken har tittelen *Barnevern i et minoritetsperspektiv – Sosialt arbeid med barn og familier* (2017) og er skrevet av Marianne Rugkåsa, Signe Ylvisaker og Ketil Eide. Bokanmeldelsen er skrevet av Marit Ursin.

Til sist publiserer vi et sammendrag av en doktorgradsavhandling, skrevet av Jonathan Josefsson fra Tema Barn, Linköping Universitet, Sverige. Tittelen på denne avhandlingen fra 2016 er *Children at the borders*, og den tar for seg asylsøkende barns rettigheter gjennom to spesifikke arenaer: den svenske Migrationsöverdomstolen og Sveriges største morgentidning, Dagens Nyheter.

Referanser

- Brekke, J.P., Aarset, M. F., Andenæs, K. og Lidén, H. 2010. *Innvandring og flukt til Norge. En kunnskaps-gjennomgang 1990–2009*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Rapport 2.
- Gullestad, M. 2002. *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. og Eide, K. 2017. *Barnevern i et minoritetsperspektiv – Sosialt arbeid med barn og familier*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Said, E. W. 2003. *Orientalism*. London: Penguin Classics.

God lesning og god sommer!

Vebjørn Tingstad
Redaktør